



DOI: 10.18039/ajesi.807138

Effectiveness of the Family Training Program for the Teaching a Leisure Skill to Children with Special Needs (LEP)

Fırat KESER¹, Atilla CAVKAYTAR²

Date Submitted: 09.10.2020

Date Accepted: 05.05.2021

Type³: Research Article

Abstract

The purpose of this research, to determine the effectiveness of the family education program for teaching a leisure time skill to individuals who have ASD and intellectual disability. The research was planned with the multiple probe design across participants which is one of the single subject research methods. Three mothers and their children who diagnosed with ASD participated in the study. The age range of the mother participants is 26-41. Two of the child participants are boys and one of them is girl and their age range is between 9-11 years. Dependent variable is the level of individuals with special needs' learning the ability to cut paper with scissors. The independent variable of the research is Family Education Program for Teaching Leisure Skills (LEP). The family education program is planned as three sessions both as Home Based and Institutional / School Based Family Education Programs. In this program, which is carried out both at home and in school, a booklet was created for parents for the skill of cutting with scissors. The prepared book consists of three chapters. According to the findings obtained as a result of the research, students gained the skill of cutting with scissors. The monitoring data of the research showed that the skill gained was preserved. In addition, parents used the method of increasing the hint gradually, appropriately and reliably. This shows that the least to most prompting method can be used safely and effectively by families as well as professionals with a planned and comprehensive training. According to the social validity data, the parents expressed their satisfaction for participating in the family education program and being able to give their children this skill. According to these findings, LEP has been found effective in teaching a leisure skill to children who have ASD and intellectual disability.

Keywords: autism spectrum disorder, family training program, least to most prompting, leisure activities, skill of cutting

Cite: Keser, F. & Cavkaytar, A. (2021). Effectiveness of the family training program for the teaching a leisure skill to children with special needs (LEP). *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(2), 505-528. <https://doi.org/10.18039/ajesi.807138>



¹(Corresponding author) Teacher, Ministry of Education, Special Education Practice School, Turkey, firatkeser@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8578-681X>

² Prof. Dr., Anadolu University, Education Faculty, Special Education Department, Turkey, acavkayt@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8067-1602>

³This research study was conducted with Research Ethics Committee approval of Anadolu University Social and Humanities Scientific Research Publication Ethics Committee, dated 15.03.2019 and numbered 22537.



DOI: 10.18039/ajesi.807138

Özel Gereksinimli Çocuklara Serbest Zaman Becerisinin Öğretiminde Aile Eğitiminin Etkililiği (SEZEP)

Fırat KESER¹, Atilla CAVKAYTAR²

Gönderim Tarihi: 09.10.2020

Kabul Tarihi: 05.05.2021

Türü³: Araştırma Makalesi

Öz

Bu araştırmanın amacı; Otizm spektrum bozukluğu ve zihin yetersizliği olan bireylere bir serbest zaman becerisinin öğretimine yönelik aile eğitim programının etkililiğini belirlemektir. Araştırma Tek Denekli Araştırma Yöntemlerinden Katılımcılar Arası Yoklama Evreli Çoklu Yoklama Düzeyi modeli ile planlanmıştır. Araştırmaya üç anne ve onların OSB tanısı almış çocukları katılmıştır. Araştırmaya katılan anne katılımcıların yaş aralığı arağı 26-41'dir. Çocuk katılımcılardan ikisi erkek biri kız çocuğudur ve yaşları 9-11 arasındadır. Araştırmanın bağımsız değişkeni Serbest Zaman Becerisinin Öğretimine Yönelik Aile Eğitim Programıdır (SEZEP). Bağımlı değişkeni özel gereksinimli bireylerin makas ile kağıt kesme becerisini öğrenme düzeyleridir. Hazırlanan aile eğitim programı hem Ev Merkezli hem de Kurum/Okul Merkezli Aile Eğitim Programı olarak ve üç oturum şeklinde planlanmıştır. Hem ev hem okul merkezli yürütülen bu programda, ebeveynler için ayrıca makasla kesme becerisi için bir kitapçık oluşturulmuştur. Hazırlanan kitap üç bölümden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrenciler makasla kesme becerisini kazanmışlardır. Araştırmanın izleme verileri kazandırılan becerinin korunduğunu göstermiştir. Ayrıca ebeveynler ipucunun giderek artırılması yöntemini uygun ve güvenilir bir şekilde kullanmıştır. Bu durum ipucunun giderek artırılması yönteminin planlı ve kapsamlı bir eğitimle profesyoneller dışında aileler tarafından da güvenilir ve etkili bir şekilde kullanılabildiğini göstermektedir. Sosyal geçerlik verilerine göre ebeveynlerin aile eğitimi programına katılmaktan ve çocuklarına bu beceriyi kazandırabilmiş olmaktan dolayı memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Bu bulgulara göre SEZEP'in OSB ve zihin yetersizliği olan çocuklara bir serbest zaman becerisinin öğretiminde etkili olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: aile eğitimi, ipucunun giderek artırılması, makasla kesme becerisi, otizm spektrum bozukluğu, serbest zaman etkinlikleri

Atf: Keser, F. ve Cavkaytar, A. (2021). Özel gereksinimli çocuklara serbest zaman becerisinin öğretiminde aile eğitiminin etkililiği. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(2), 505-528. <https://doi.org/10.18039/ajesi.807138>

¹ (Sorumlu Yazar) Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim Uygulama Okulu, Türkiye, firatkeser@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8578-681X>

² Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Türkiye, acavkayt@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8067-1602>

³ Bu araştırma, Anadolu Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurulu'ndan 15/03/2019 tarih ve 22537 sayılı Etik Kurul Onayı alınarak gerçekleştirilmiştir.

Giriş

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre Özel gereksinimi olan bireyler; “bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı farklılık gösteren birey” olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2018). Bu genel tanım, farklı özellikleri olan ve özel eğitime gereksinim duyan tüm çocukları kapsamaktadır (Cavkaytar, 2016, s. 5). Özel gereksinimli bireyler aldıkları tanıya göre gruplanır. Bu grubun büyük çoğunluğunu zihin yetersizliği olan bireyler (ZYB) ve otizm spektrum bozukluğu olan bireyler (OSB) oluşturmaktadır. Zihin yetersizlik (ZY); 18 yaşından önce meydana gelmekle birlikte, öz bakım, sosyal beceriler, iletişim becerileri, boş vakti değerlendirme becerileri, kendini koruma ve yönetme becerileri, kamu hizmetlerinden faydalanma becerileri işlevsel akademik beceriler gibi uyum becerilerinin iki ya da daha fazlasında ‘normalaltı’ bir kısıtlılık yaşama durumu olarak tanımlanmaktadır. ZY *hafif, orta, ağır* şeklinde sınıflandırılmaktadır (Eripek, 2019, s. 56; MEB, 2018; Çıfci – Tekinarslan, 2016, s. 138). OSB belirtileri erken çocukluk döneminden itibaren ortaya çıkan, genellikle etkileri uzun zaman süren, bireylerin iletişim kurma becerilerini ve sosyal etkileşim girişimlerini olumsuz olarak etkileyen, sınırlı ilgi ve tekrarlanan davranışlara sebep olan nöro-gelişimsel bir bozukluktur (Diken, 2016, s. 412; Leblanc ve diğerleri, 2009; Suhrheinrich, 2011). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne (2018) göre OSB olan çocuklar *Hafif, Orta ve Ağır Düzeyde Otizmi olan bireyler* şeklinde sınıflandırılır. Fombonne (1999) göre OSB olan çocukların %72 kadarında zihin yetersizliği eşlik etmektedir. Özellikle orta ağır yetersizlik olarak sınıflandırılan bu çocuklar özel eğitim uygulama okullarına devam etmektedirler.

Özel eğitim, “Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir” (MEB, 2018). Son zamanlarda dünyadaki değişimlerle, insan haklarına verilen önemin artmasıyla birlikte, özel eğitimde de birtakım güncellemelerin olduğu görülmektedir (Keser ve Tanrıverdi, 2019). Bu doğrultuda başta özel gereksinimli ve dezavantajlı çocuklar olmak üzere çocuklara verilen eğitimin sınıf ortamının dışında çok daha farklı ortamlarda yürütüldüğü görülmektedir. Çocuklara verilen eğitimin sınıf dışına çıkmasıyla birlikte, ailenin eğitim süreçlerinde yer almasının önemi daha da dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler (BM) özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitesinin artırılmasında ailenin önemli bir faktör olduğu ve güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Cavkaytar, 2018, s. 3). Ailenin güçlendirilmesi için ise iyi bir aile eğitimi ile mümkündür. Aile eğitim programlarının amaçları izleyen şekilde sıralanmaktadır (Cavkaytar, 2018, s. 291).

- Aile bireylerinde öz farkındalık geliştirmek,
- Aile bireylerinin çocuklarının durumunu (sınırlılık yaşadığı gelişim alanı vb.) kabul etmelerini kolaylaştırmak,
- Çocuğun gelişim alanları ve özellikleri hakkında aile bireylerini bilgilendirmek,
- Aile bireyleri ile çocuk arasındaki iletişimi kuvvetlendirmek,
- Aile yaşamını daha mutlu kılmak,
- Uzman- aile iş birliğini geliştirmek,
- Aileyi ve çocuğu geliştirecek diğer kaynaklar hakkında bilinçlendirmek,
- Aile bireyelerine, çocuklarının eğitim süreçleri için öğreticilik becerilerini öğretmek ve bu becerileri geliştirmek.

Ayrıca mevzuata bakıldığında eğitim hizmetlerinin, ailelerin çocuklarının eğitimine katılım sağlayacakları şekilde kurumda (okulda ya özel özel eğitim rehabilitasyon merkezleri)

veya evde yürütüldüğü belirtilmektedir (MEB, 2018). Aile eğitimlerine anne babaların aktif katılımı, hem eğitim sürecini ve maliyetini kısaltmakta hem de ebeveynlerin ZY ve OSB olan çocukları ile olan iletişimlerini güçlendirmektedir. Anne babaları öğretici olarak gören bu yaklaşım; çocukların ilk öğretmenlerinin anne-babaları olduğunu iyi bir aile eğitimiyle çocuklarına birçok beceriyi öğretebilecek yeterlilikleri gösterecekleri belirtilmektedir (Cavkaytar, 1999).

Aile eğitimleri, OSB olan bireylere bağımsız yaşam becerilerinin öğretiminde oldukça önemlidir. Bağımsız yaşam becerileri; bireyin kimseye bağımlı olmadan, yaşamını sürdürmesi için gerekli olan becerileri kapsar. Bu becerilerin önemli bir bölümü çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine doğru gelişimsel bir sırayı takip eder. Bazı beceriler ise belli gelişim dönemlerine özgüdür. Örneğin, iş-uğraş becerileri daha çok gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde görülebilecek becerilerdir (Cavkaytar, 1999). ZY ve OSB olan bireylerin yaşamlarının bağımsız olarak idame etmeleri için gerekli olan beceriler; işlevsel akademik beceriler, günlük yaşam becerileri, toplumsal uyum becerileri, iş-meslek becerileri olarak sınıflandırılmıştır (AAMR, 1992'den aktaran Cavkaytar, 1998).

Bağımsız yaşam becerilerinin kazandırılmasında serbest zaman etkinliklerinin öğretimi, önemli bir yere sahiptir. Serbest zamanı değerlendirme; bireyin kendi isteğiyle seçtiği aktiviteler olarak tanımlanmaktadır. Serbest zaman etkinliklerine katılımın belirleyicileri çocuk, aile işlevleri ve çevre şartları olarak üç kategoriye ayrılmaktadır. Çocukların yaşı, cinsiyeti, motor becerileri, ilgi alanları ve tercihleri, serbest zaman etkinliklerine katılımı üzerine etkilidir (Bult ve diğerleri 2011; Yalon-Chamovitz, ve diğerleri, 2006).

Araştırmalarda ZY ve OSB olan çocukların serbest zamanlarını bowling oynama, basketbol, dart, puzzle, domino oynama, ipad kullanma, pul işleme, fotoğraf çekme, haroşa örgü örme, müzik dinleme, gitarla ritim çalma, video oyunu oynama, kağıt oyunu oynama, resim boyama şeklinde geçirdiğini göstermektedir (Aslan ve Eratay, 2009; Blum-Dimaya ve diğerleri, 2010; Cannella-Malone ve diğerleri, 2016; Chan ve diğerleri, 2013; Çankaya ve Eratay 2011; Çay ve Özbey 2016; Eldeniz-Çetin ve Çay 2016; Seward ve diğerleri 2014; Kagohara 2011; Hammond ve diğerleri, 2010). Ancak ailelerin çocuklarına serbest zaman becerilerini kazandırabilmelerine yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle böyle bir araştırmaya gereksinim duyulmuştur.

Okul öncesi dönemde, Özel Eğitim I. Kademe Eğitim döneminde okula yeni başlayan bireylerde ve okul döneminin büyük kısmında makasla kağıt kesme becerisi işlevsel olarak gereksinim duyulan bir beceridir. Makasla kesme becerisi, günlük yaşamda, akademik becerilerin daha işlevsel ve eğlenceli öğretiminde ve boş vakitleri değerlendirmek için eğitsel etkinlikler düzenlemede oldukça önemlidir. Ayrıca makasla kağıt kesme becerisi, çocuğun eğitim süreci için en önemli becerilerden biri olan kalem tutmada becerisi için gerekli olan ancak öğretimi çok yapılamayan bir ön koşul beceridir (Fırat, 2006). O nedenle bu serbest zaman etkinliklerinin öğretiminde bu becerinin öğretimi önemsenmiştir. Makasla kağıt kesme becerisi, OSB'li birey ile birebir öğretim yapılarak öğretilmesi uygun görülmektedir. Bu nedenle ailelere, OSB olan çocuklarıyla birlikte boş vakitlerini değerlendirmek, birlikte vakit geçirmek, birlikte vakit geçirdikleri bu sürede birtakım eğitsel faaliyetleri gerçekleştirmek için bu becerinin öğretilmesi planlanmıştır.

Aile eğitimleri sayesinde çocuğun okul saatleri dışında da eğitim alması sağlanabilir (Özdemir, 2018, s. 69). Okul dışı bu eğitimi gerçekleştirmenin yollarından biri de Kurum/Okul Merkezli Aile Eğitim Uygulamaları ve Ev Merkezli Aile Eğitim Programları aracılığıyla

yapılmaktadır. Kurum/Okul Merkezli Aile Eğitim Uygulamaları; uzmanlar tarafından okul ya da kurumlarda ailelere seminer tarzı olarak eğitim verme süreçlerine dayanmaktadır. Seminerlerde çocukların özellikleri, davranış yönetimi ve beceriler gibi konular anlatılmaktadır (Kılıç, 2010; Özdemir, 2018, s. 178;). Ev Merkezli Aile Eğitim Programları, çocuğa ve aileye verilecek eğitimin, doğal bir ortamda gerçekleşmesi ve eğitimin bireyselleştirilmesi açısından önemlidir. Bireylerinin doğrudan katılımının ve aile-çocuk etkileşiminin doğrudan gözlenmesi açısından ev merkezli aile eğitim programlarının avantajlarının görüldüğü, bu programların ev ortamının çocuğun gelişimini destekleyecek şekilde düzenlenmesine fırsat sağladığı belirtilmektedir (Kılıç, 2010; Temel, 2003). Bu amaçla çalışma hem Ev Merkezli hem de Kurum/Okul Merkezli Aile Eğitim Programı olarak yürütülmüştür.

Yukarıda belirtilenlerin yanı sıra özel gereksinimli bireylerin uyumsal davranışlarında iletişim ve sosyal beceriler kadar kaba ve ince motor becerilerin gelişiminin de önemli olduğu belirtilmektedir. Çocukların ince motor becerilerin gelişim düzeyi parmakların, ellerin ve kolların koordinasyonu, yemek yeme, giyinme, kavrama ve mutfak aletlerin kullanımı gibi faaliyetlerde hayati bir rol oynar (Lersilp ve diğerleri. 2016). Ayrıca öğrencilerin akademik becerilerde başarılı bir sonuç elde etmesi için makasla kesmenin, ihtiyaç duyulan bir alan olduğu vurgulanmaktadır (Scarlett, 2020). Öte yandan ailelerin OSB'li çocuklarına beceri kazandırmalarına ilişkin bilgi gereksinimleri, yanlış öğretim yöntemlerinden ipucunun giderek arttırılmasıyla serbest zaman becerilerin öğretimini ele alan çalışmaların sınırlı sayıda olması ve özellikle de OSB olan bireylere serbest zaman becerilerinin kazandırılması için aile eğitim programının olmayışı gibi nedenlere bağlı olarak bu araştırmaya gereksinim duyulmuştur. Bu gereksinimlerden hareketle araştırmanın amacı, OSB ve ZY olan çocuklara serbest zaman becerisinin öğretimine yönelik aile eğitim programının (SEZEP) etkililiğini belirlemektir.

1. SEZEP ebeveynlerin bilgi kazanım düzeyi üzerinde etkili midir?
2. SEZEP öğrencilerin serbest zaman etkinliklerinden makasla kesme becerisinde kazanmasında etkili midir?
3. Ebeveynlerin SEZEP uygulamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Katılımcılar

Araştırma, OSB ve ZY tanıılı üç çocuk ve onların anneleri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılımcı olabilmenin önkoşulları; eğitim veren hiçbir dernekle bağlantısı olmama, daha önce herhangi bir aile eğitim programına katılmamış olma olarak belirlenmiştir. Bu önkoşullara sahip ebeveynler araştırmanın katılımcıları olarak seçilmiştir. Böylece programın etkililiğinin objektif olarak ölçülmesi hedeflenmiştir. Araştırmaya katılmaları için babalar da davet edilmiş ancak babalar katılım sağla(ya)mamışlardır. Bu nedenle araştırma çocukların anneleri ile yürütülmüştür. Hazırlanan Demografi Bilgi Ölçeği ile elde edilen bilgiler aşağıdaki Tablo 1'de verilmiştir. Katılımcılar için kod isim kullanılmıştır. Eğitim programı sürecindeki gözlemler ve araştırma günlüğü verilerine göre ikinci katılımcının kısıtlı performans gösterdiği görülmüştür.

Tablo 1*Aile Demografi Bilgi Ölçeği*

	I. Anne	II. Anne	III. Anne
Adı soyadı	Derya YANIT	Özden YANMAZ	Fatma YANIK
Yaş	38	41	26
Eğitim durumu	Üniversite	İlkokul	Ortaokul
Cinsiyet	Kadın	Kadın	Kadın
Mesleği	Ziraat Mühendisi	Ev Hanımı	Yok

Katılımcılardan Derya Hanım, 38 yaşında, üniversite mezunudur. Derya hanımın oğlu Hasan, 10 yaşındadır ve üç yaşındayken orta/derecede otizm ve orta derecede zihinsel yetersizlik tanısı almıştır. Araştırmmanın bir diğer katılımcısı olan Özden Hanım, 41 yaşında ve ilkokul mezunudur. Özden Hanımın oğlu Ahmet 11 yaşında olup iki yaşındayken orta derecede otizm ve orta derecede zihinsel yetersizlik tanısı almıştır. Araştırmmanın son katılımcısı olan Fatma Hanım ise, 26 yaşında olup Ortaokul mezunudur. Fatma Hanım'ın kızı Yağmur ise dokuz yaşındadır ve o da iki yaşında iken orta derece otizm tanısı almıştır. Bu araştırmaya katılan öğrenciler bir eğitim uygulama okulunun otizm sınıfında eğitim görmektedirler. Öğrencilerin işlevde bulunma düzeylerine ilişkin diğer bilgiler ise Tablo 2'de verilmiştir:

Tablo 2*Çocuk Katılımcıların Bilgi Ölçeği*

	I. Katılımcı	II. Katılımcı	III. Katılımcı
Adı soyadı	Hasan YANIT	Ahmet YANMAZ	Yağmur YANIK
Yaş	10	11	9
Eğitim durumu	Eğitim Uygulama 3A Otizm Sınıfı	Eğitim Uygulama 3A Otizm Sınıfı	Eğitim Uygulama 3A Otizm Sınıfı
Cinsiyet	Erkek	Erkek	Kadın
Performans düzeyi	Göz kontağı kurar, İki kelime cümle kurar, kurallara uyar, kağıt buruşturur, top sıkır, temel düzeyde eşleme yapar, 5'e kadar ritmik sayar, çizgi çizmede, sınırlı alan boyamada ve makasla kağıt kesmede sınırlılık yaşar.	Göz kontağı kurar, istediğini işaret eder, ekme ve kağıdı koparır, kurallara uyar, üç boyutlu nesnelere eşler, aynısını gösterir, top, sünger sıkır, ancak kalemle çizgi çizmede, sınırlı alan boyamada ve makasla kesmede sınırlılık yaşar.	Göz kontağı kurar, isteklerini işaret ederek gösterir, yetişkin ile iletişim kurar, iki eliyle top atar, hareketleri taklit eder ancak kalemle çizgi çizmede, sınırlı alan boyamada ve makasla kesmede sınırlılık yaşar.

*Tüm katılımcılar (anne ve çocuklar) için kod isim kullanılmıştır.

Hasan adlı öğrenci göz kontağı kurar, iki kelimele cümle kurar, kurallara uyar, kağıt buruşturur, top sıkır, temel düzeyde eşleme yapar, ritmik sayar. Ancak çizgi çizmede, sınırlı alan boyamada ve makasla kağıt kesmede sınırlılık yaşar. Araştırmanın bir diğer katılımcısı olan Ahmet, göz kontağı kurar, istediğini işaret eder, ekme ve kağıdı koparır, kurallara uyar, üç boyutlu nesnelere eşler, aynısını gösterir, sünger sıkır. Ancak kalemle çizgi çizmede, sınırlı alan boyamada ve makasla kesmede sınırlılık yaşar. Araştırmanın son katılımcısı olan Yağmur, göz kontağı kurar, isteklerini işaret ederek gösterir, yetişkin ile iletişim kurar, iki eliyle top atar, hareketleri taklit eder ancak kalemle çizgi çizmede, sınırlı alan boyamada ve makasla kesmede sınırlılık yaşar.

Araştırma Deseni

Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden Katılımcılar Arası Yoklama Evreli Çoklu Yoklama Düzeyi modeli ile desenlenmiştir. Çoklu yoklama modeli, bir öğretim ya da davranış değiştirme programının etkililiğini birden fazla durumda değerlendirmeyi amaçlayan ve sürekli başlama düzeyi verisi almayı gerekli kılmayan bir araştırma modelidir. Çoklu yoklama modeli, davranışlar arası, denekler arası ve ortamlar arası olmak üzere üç şekilde desenlenebilir. (Tekin ve Kırcaali-İftar, 2012, s. 242). Bu araştırmada katılımcılar arası çoklu yoklama modeli kullanılarak makasla kağıt kesme becerisinin öğretiminde ipucunun giderek artırılması yöntemi ile sunulan aile eğitim programının etkililiği üç katılımcı üzerinde incelenmiştir.

Bu araştırmanın bağımsız değişkeni, ailelere uygulanan SEZEP aile eğitim programıdır. Bağımlı değişkeni OSB olan bireylerin makas ile kağıt kesme becerisini öğrenme düzeyleridir.

Serbest Zamanı Değerlendirme Aile Eğitim Programı (SEZEP)

Araştırmacı tarafından geliştirilen SEZEP'in amacı, OSB olan bireylerin ailelerinin kendi çocuklarına serbest zaman etkinliklerini öğretmede yeterli düzeye getirmektir. Program kapsamında anne babaları öğretici olarak gören yaklaşım benimsenmiştir. Programın hedef kitlesi otizm ve orta düzey zihin yetersizlikleri olan bireyler, bu bireylerin anne ve babalarıdır. SEZEP hem kurum/okul temelli hem de ev temelli aile eğitim programı olarak yürütülmüştür. SEZEP kapsamında üç toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıların ikisi okulda biri ailelerin ev ortamında düzenlenmiştir. Tablo 3'te programın oturum süreleri gösterilmiştir.

Tablo 3

Aile Eğitimi Oturum Süreleri

	1. Oturum	1 saat
Bilgilendirme Oturumları	2. Oturum	1 saat
Uygulama Oturumları	3. Oturum	2 saat

Aile eğitim programının iki oturumu okulda ve bir oturumu evde olacak şekilde ailelerin ortak kararıyla planlanmıştır. Katılımcı annelerden ikisinin çalışan olması bunun doğal sonucu zaman sıkıntısı yaşamaları nedeniyle birinci ve ikinci oturumlar öğleden önce ve öğleden sonra birer saat olacak şekilde 08.03.2019 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Üçüncü oturum ise ailelerin evlerinde uygulamalı olarak 16.03.2019-18.03.2019 tarihinde iki saat olarak gerçekleştirilmiştir. Uygulama oturumlarında katılımcılar için üç deneme düzenlenmiştir, Ayrıca ikinci katılımcı için okulda bir oturum daha düzenlenmiştir. Denek kaybı yaşanmaması için araştırma dört anne ile yürütülmüş ve katılımcılara ön-test uygulanmıştır. Her oturum için ayrı ayrı ön test ve son test uygulandıktan sonra veriler birleştirilmiştir. Dört katılımcı için de güvenilirlik verisi elde edildikten sonra çocukları ile uygulama yapmaları sağlanmıştır.

SEZEP üç bölümden oluşmakta olup içeriğine yönelik bilgilere Tablo 4'te yer verilmiştir:

Tablo 4

Programın İçeriği

I. Bölüm	II. Bölüm	III. Bölüm
Temel Bilgiler	Beceri Öğretimi Öncesi Hazırlık	Beceri Öğretimi
Aile eğitimi ve aile eğitiminin amaçları, bağımsız yaşam becerileri, ince motor becerileri ve makas ile kesme becerileri ve bu becerilerin önemi hakkındaki bilgilerden oluşmaktadır.	Daha önceki BEP toplantılarda alınan karar doğrultusunda çalışılan ilgili beceriler, becerinin çalışma ortamı ve zamanı, beceri çalışırken alınması gereken önlemler, araç-gereçler ve pekiştiricileri belirleme konularında bilgi verilmiştir.	Makas ile kesme beceri basamakları ve amaçların ne olduğu, yönergenin çocuğa nasıl verildiğini, çocuğun yönergeden sonra verdiği tepki çeşitleri, çocuğun ne sıklıkla pekiştirildiği, pekiştiricilerin nasıl silikleştirildiği ve değerlendirmenin nasıl yapıldığı konusunda bilgi verilmiştir.

SEZEP'e başlamadan önce aile ile yapılan BEP toplantılarında aile gereksinimleri ve öğrencileri öncelikli gereksinimleri belirlenmiştir. Makasla kesme becerisi de bu gereksinimlerden biri olarak belirlenmiştir. Aile eğitimine başlamadan önce katılımcılara, araştırmaya gönüllü katılım formu okunarak araştırma hakkında bilgi verilmiştir Daha sonra Makasla kağıt kesme beceri analizi yapılmış ve aileler için *Makasla Kağıt Kesme Becerisi Öğretimi El Kitabı* oluşturulmuştur. SEZEP'i kapsayan el kitabı da SEZEP gibi üç bölümden oluşmakta olup SEZEP hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Kitap oluşturulurken ebeveynlerin eğitim düzeyleri göz önünde bulundurularak basit ve anlaşılır bir dilin kullanımı tercih edilmiştir.

Ayrıca telefon görüşmeleri, WhatsApp görüşmeleri ve günlük olarak tutulan iletişim defteri aracılığıyla katılımcılar ile sürekli iletişim sağlanmıştır. Ailelerle iletişim kurulurken etik kurallara uyulmuş ve katılımcılar ile yüz yüze görüşülen günlerde araştırma günlüğü tutulmuştur.

SEZEP'in etkili olup olmadığını ölçmek için programa başlamadan önce hazırlanan değerlendirme formu ile ebeveynlerin ön test ile bilgi düzeyleri ölçülmüştür. Ayrıca program bittikten sonra da ebeveynlerin bilgi düzeyleri ölçülmüştür.

Verilerin Toplanması

Araçlar

SEZEP'in etkililiğini ölçmek için programa başlamadan önce değerlendirmek için "SEZEP Amaçları Değerlendirme Formu ve SEZEP Uygulama Kontrol Listesi" kullanılmıştır. Etkililik verilerinin toplanması üç öğrenci için beceri basamaklarının olduğu "Başlama, Yoklama ve İzleme Oturumları Veri Kayıt Formu" oluşturulmuş ve bu form yoklama ve izleme oturumları için de kullanılmıştır. Uygulama güvenilirliği için; "SEZEP Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Kayıt Formu" kullanılmıştır. Araştırmanın Sosyal geçerlik bulguları için ise açık uçlu soruların bulunduğu "Sosyal Geçerlilik Soru Formu" kullanılmıştır.

SEZEP'in etkililiğine ilişkin verilerin toplanması

SEZEP uygulanmadan ön test ve son test kullanılarak ebeveynlerin programa dair bilgi kazanım düzeyleri belirlenmiştir. Değerlendirme için 12 soruluk ölçek uygulanmıştır. Değerlendirme annelere yazılı olarak formdaki soruların sorulması ve cevapların alınması şeklinde gerçekleştirilmiştir, Değerlendirme yaklaşık olarak 15-20 dk. sürmüştür.

Etkililik verilerinin toplanması

SEZEP'in etkililik verileri, çocuk katılımcıların makasla kağıt kesme becerisini yerine getirirken göstermiş olduğu doğru ve yanlış tepkilerinin veri kayıt formlarına kaydedilmesi ile toplanmıştır. Yanıt aralığı beş saniye olarak belirlenmiştir. Öğrenci doğru tepki verdiği kayıttan formuna + olarak, yanlış tepki verdiği/tepkisiz kaldığında – olarak işaretlenmiştir.

Yoklama oturumları verileri hem uygulamacı yani anneler hem de gözlemci (araştırmacı) tarafından alınmıştır. Daha sonra veriler karşılaştırılmıştır. Öğretim oturumları bittikten sonra yoklama oturumları alınmıştır. Yoklama oturumları çoklu fırsat tekniği ile alınmıştır. Çünkü çoklu fırsat tekniği, öğrencinin hangi basamakları yapabildiği, yapamadığı basamakları hangi ipucu düzeyiyle yapabildiğinin belirlenmesini sağlar. Çoklu fırsata göre hazırlanmış ölçüt bağımlı ölçü aracında sorular bölümünde bağımsız, jest/mimik, dolaylı sözel ipucu ve model olma sütunları bulunmaktadır. Öğrencinin beceriyi gerçekleştirdiği ipucu düzeyi ve öğretim sırasında yapamadığı basamağı yapması için hangi ipucunun kullanılacağı belirlenmiştir.

İzleme oturumları sınıf ve ev ortamında gözlemci tarafından yapılmıştır. Belli aralıklarla öğrencileri değerlendirmeleri çoklu fırsata göre alınmış, öğrencilerin beceriyi hangi ipucu düzeyinde gerçekleştirdiği veri tablosuna işaretlenmiştir. Ayrıca gözlemci izleme oturumları verilerinin %40'ını da kameraya almıştır.

Uygulama Güvenirliği

Araştırmanın ebeveynler tarafından yürütülen öğretim oturumlarının %30'u video kaydına alınmıştır. Başlama, Yoklama ve İzleme Oturumları Veri Kayıt Formuna, yerine getirilen davranışlar için +, yerine getirilmeyen davranışları için ise – işareti konulmuştur.

Sosyal Geçerlilik

SEZEP'in sosyal geçerliğini incelemek için öznel değerlendirme yapılmıştır. Öğretimi yapılan beceriler, ipucunun giderek artırılmasıyla öğretim ve programın aileye katkılarına ilişkin annenin görüşleri alınmıştır. Aile eğitim programı bittikten sonra araştırmancının sosyal geçerlilik bulguları için ebeveynlerle yüz yüze görüşmeyle toplanmış ve ses kaydı alınmıştır.

İşleyiş

Başlama Düzeyi

Başlama düzeyi verileri almak için gözlemci tarafından tekli fırsata göre değerlendirmeler alınmıştır. Başlama düzeyi verileri sınıf ortamında alınmıştır. Birinci öğrenci ile öğretim oturumları yapılmaya başlandıktan sonra ikinci ve üçüncü katılımcılar için başlama düzeyi verileri alınmaya devam edilmiş ve görüntüler kayıt altına alınmıştır. Başlama düzeyi verileri, beceri basamaklarının olduğu form kullanılmıştır.

Ebeveynlerin Yürüttüğü Öğretim için Ortam, Araç ve Gereçler

SEZEP için ortam olarak okul ve araştırmaya katılan ailelerin evleri seçilmiştir. Ailelere verilen eğitimin birinci ve ikinci oturumları, okulun veli toplantısı salonunda ve oturumlar birer saat olacak şekilde düzenlenmiştir. Böylece ailelerin kendilerini güvende hissetmeleri, rahat davranmaları ve verilen eğitim süreci boyunca stres yaşamadan eğitimi tamamlamaları sağlanmıştır.

Araştırmancının uygulama evresinin yürütüldüğü ortam ise ebeveynlerin evleridir. Evdeki oturumlar ise ikişer saat sürmüştür. Bu zaman diliminde katılımcılar için üç oturum düzenlenmiştir. Ayrıca ikinci katılımcı okula çağrılarak bir oturum daha uygulamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama oturumlarında yönergeyi sunma, sunulan yönergeden sonra çocuğun yönergeyi yerine getirmesi için bekleme, hedef davranışa uygun tepki verme, ipucu sunma düzeyleri vb. kapsayan ipucunun giderek artırılması yönteminin tüm basamakları detaylı olarak katılımcı annelere anlatılmıştır. Evin hangi bölümünde beceriyi çalışmalarını gerektiği ve güvenlik konusu katılımcılara öğretim programlarında anlatıldığı gibi hazırlanan Makasla Kağıt Kesme Becerisi Kitabında da belirtilmiştir. Araç gereç olarak ucu sivri olmayan, dışı plastik ile kaplı çocuk makası ve üzerine geometrik şekiller, çizgiler çizilmiş mukavva kartonlar kullanılmıştır.

Oturumlar

Öğretim oturumlarında ipucunun giderek artırılması yöntemi kullanılmıştır. Öğretim oturumlarının nasıl yapılacağı uygulamalı olarak ailelere anlatılmıştır. Ayrıca Makasla Kağıt Kesme Becerisi El Kitabında ailelerin uygulama oturumlarını nasıl yapacağı detaylı ve ailelerin anlayacağı bir dille açıklanmıştır. Öğretim oturumlarının nasıl yapılacağı ailelere şu şekilde açıklanmıştır:

“Gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra makası ve kağıdı çocuğunuza veriniz. Çocuğunuzun dikkatini çalışmaya çektikten sonra ana yönergeyi veriniz: “Makasla kağıdı kes.” Hedef uyarını sunduktan sonra çocuğunuzun o basamağın gerekliliğini yapmaya başlaması için çocuğunuza beş sn. süre veriniz. Beş saniye içinde çocuğunuz beceri basamağını doğru

olarak yerine getirirse “aferin çok güzel devam et” denilerek bir sonraki basamağı yapmaya teşvik ediniz. Yanlış yaparsa veya devam etmezse, yanlış yaptığı basamakta en ılımlı ipucu olan jest ve mimikle ipucu veriniz. Beş saniye bekleyiniz. İpucu verildikten sonra doğru yaparsa yiyecek pekiştirecini verin ve devam et deyin. Çocuğunuzun beceri basamağını gerçekleştirdiği ipucu düzeyini kayıt tablosuna işaretleyin. Beceri basamağını gerçekleştiremezse bir sonraki daha çok kontrol edici olan ipucu düzeyini (dolaylı sözel ipucu) çocuğunuza sunun. Beş saniye bekleyiniz. Çocuğunuz devam eder ve beceri basamağını doğru yerine getirirse yiyecek pekiştireci ile pekiştiriniz. Devam etmezse veya yanlış yaparsa bir üst düzey ipucu olan model olma ipucunu sununuz ve 5 saniye bekleyiniz. Doğru yaparsa yiyecek pekiştireci ile pekiştiriniz. Devam etmezse bir daha model olunuz. Model olduğunuzda da beceriyi gerçekleştirmese kısmi fiziksel yardım ipucu ise beceriyi gerçekleştirmesine yardımcı olun. Çocuğunuzun katılımlarından, verilen görevi en iyi şekilde yerine getirmelerinden dolayı çocuğunuzun sözel pekiştireç ile pekiştirin ve çalışmanızı bitirin.

Verilerin Analizi

Aile Eğitimi Programının Etkililiğine İlişkin Verilerin Analizi

Ön-test ve son-testte verilen toplam doğru cevap sayısı hesaplanmış ve yüzdeliğe dökülmüştür. Ön-test ve son-test sonuçları karşılaştırılmış ve sütun grafiği ile analiz edilmiştir. Araştırmacı programını planladığı şekilde gerçekleştirip gerçekleştirmediğini kontrol listesindeki maddelerin yanına koyduğu “+,” işaretlerini hesaplamış ve yüzdeliğe dökmüştür.

Güvenirlilik Analizleri

Uygulama güvenirliliği ve gözlemciler arası güvenirliliği belirlemek amacıyla uygulama sürecinin %30’u gözlemci tarafından izlenmiştir. Uygulama sürecinin %10’u bizzat ev ziyaretleri yapılarak, geriye kalan %20’si ise görüntü kayıtları üzerinden gözlemlenmiştir. Ayrıca gözlemci yoklama oturumları verilerini alarak uygulama güvenirliliğine ilişkin de veri toplamıştır.

Uygulama Güvenirliliği

Bu araştırmada OSB olan bireylere makas ile kağıt kesme becerisinin ipucunun giderek artırılmasıyla öğretimin güvenilir biçimde uygulanıp uygulanmadığını belirlemek üzere uygulama güvenirliliği verisi toplanmıştır. Öğretim oturumlarında; araç-gereci kontrol etme, dikkati yöneltmesini sağlama, beceri yönergesini sunma, öğrenci tepkisine uygun davranış sonrası uyarı sunma ve öğrencinin becerini gerçekleştirme düzeyine uygun pekiştireç sunma noktalarında uygulama güvenirliliği alınmıştır.

Uygulama güvenirliliği analizi: Gözlenen araştırmacının davranışı x100

Planlanan araştırmacının davranışı

formülü kullanılarak analiz edilmiştir. Yoklama oturumlarının güvenirliliği için de aynı yol izlenmiştir.

Etik konular

Bu araştırma, Anadolu Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurulu'ndan 15/03/2019 tarih ve 22537 sayılı Etik Kurul Onayı alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaya katılan katılımcılar tamamen gönüllük ilkesine göre belirlenmiştir. Araştırmanın herhangi bir aşamasında katılımcıların kimlik bilgilerini ortaya çıkarabilecek özellikleri açıklanmayacağı katılımcılara ifade etmiştir. Katılımcıların bilgileri tamamen gizli tutulmuş, bu doğrultuda katılımcılar için kod isim kullanılmıştır. Katılımcıların araştırma sürecinde ayrılmak istemesi durumunda katılımcılar için herhangi bir olumsuz sonuç yaratmadan araştırmadan ayrılacakları beyan edilmiştir. Katılımcıların bu araştırmada yer alması takdirde katılımcılar açısından herhangi bir dezavantaj ya da riskle karşılaşmayacakları beklenmektedir. Ortaya çıkan herhangi bir risk olduğu düşünüldüğünde katılımcıların bilgilendirileceği ve gerektiğinde araştırma sonlandırılarak toplanan veriler ve kişisel bilgiler imha edileceği katılımcılara açıklanmıştır. Tüm bu açıklamalar yapıldıktan sonra Araştırmaya Gönüllü Katılım Formu ve toplantıya katılım imza sirküsü katılımcılara imzalatılmıştır.

Araştırmaya katılan ebeveynlere gönüllü katılım belgesi imzalatılmış ve istekleri doğrultusunda çalışmadan ayrılacakları belirtilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan hem çocuklar hem de anneler için kod isim kullanılarak katılımcıların kimlik bilgilerin gizliliği sağlanmıştır.

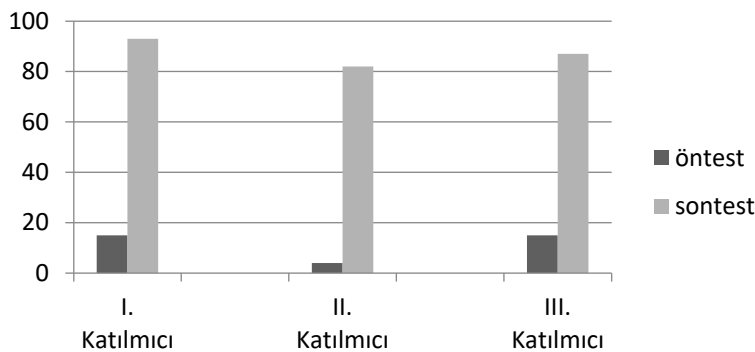
Bulgular

SEZEP'in Etkililik Bulguları

Programa başlamadan önce 12 soruluk ön-test uygulanmış. Testteki sorular ve cevap anahtarı, Makasla Kağıt Kesme Becerisi El Kitabının kazanımlarından oluşturulmuştur. Böylece eğitimlerde yapılan bilgilendirmelerin amacına ulaşıp ulaşılmadığını güvenilir bir şekilde ölçmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların bilgi düzeylerindeki değişimleri Tablo 5'teki gibidir.

Tablo 5

SEZEP'in Ebeveynlerin Bilgi Kazanım Düzeyi Üzerinde Etkililik Bulguları



Birinci katılımcının ön-test puan ortalaması %37, son test puan ortalaması %93; ikinci katılımcının ön test puan ortalaması %4, son test puan ortalaması %82 ve üçüncü katılımcının ön test puan ortalaması %15, son test puan ortalaması %87 olarak belirlenmiştir.

On-test son test verilerine bakıldığında SEZEP'e katılan ebeveynlerin bilgi düzeylerinde olumlu yönde değişiklik olduğu görülmektedir. Bu da uygulanan aile eğitim programının etkili olduğunu göstermektedir.

Güvenirlilik Bulguları

Aşağıdaki Tablo 6 üzerinde araştırmacının öğretim oturumları, yoklama oturumları ve izleme oturumlarına ilişkin güvenirlilik bulguları yer almaktadır.

Tablo 6

Güvenirlilik Verileri

Oturumlar	Ebeveyn	Araç-gereçleri kontrol etme	Dikkati yöneltmeyi sağlama	Beceri yönergesini sunma	İpuçlarını sunma sistematığı	Uygun davranış sonrası uyarı sunma	Denemeler arası süreyi bekleme
	Derya	%100	%100	%100	%81	%99	%93
Öğretim	Fatma	%84	%92	%100	%74	%97	%86
	Özden	%97	%100	%100	%87	%94	%98
	Derya	%100	%100	%100		%97	%96
Yoklama	Fatma	%89	%94	%100		%96	%87
	Özden	%100	%100	%100		%98	%98
İzleme	Fırat	%100	%100	%100		%100	%100

Programın uygulama ayağı ailelerin evlerinde üç oturum şeklinde uygulamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca ikinci katılımcı için okulda bir oturum daha düzenlenmiştir. Araştırmacının uygulama güvenirliliği bulguları;

$$\frac{\text{Gözlenen araştırmacının davranışı}}{\text{Planlanan araştırmacının davranışı}} \times 100$$

formülü kullanılarak katılımcıların becer öğretimi için gerekli araç gereçleri kontrol etme, dikkati yöneltme, beceri yönergesini verme, ipuçlarını hiyerarşik bir şekilde sunma, uygun davranış sonrası uyarı sunma ve denemeler arası süreyi bekleme basamakları için veriler toplanmıştır.

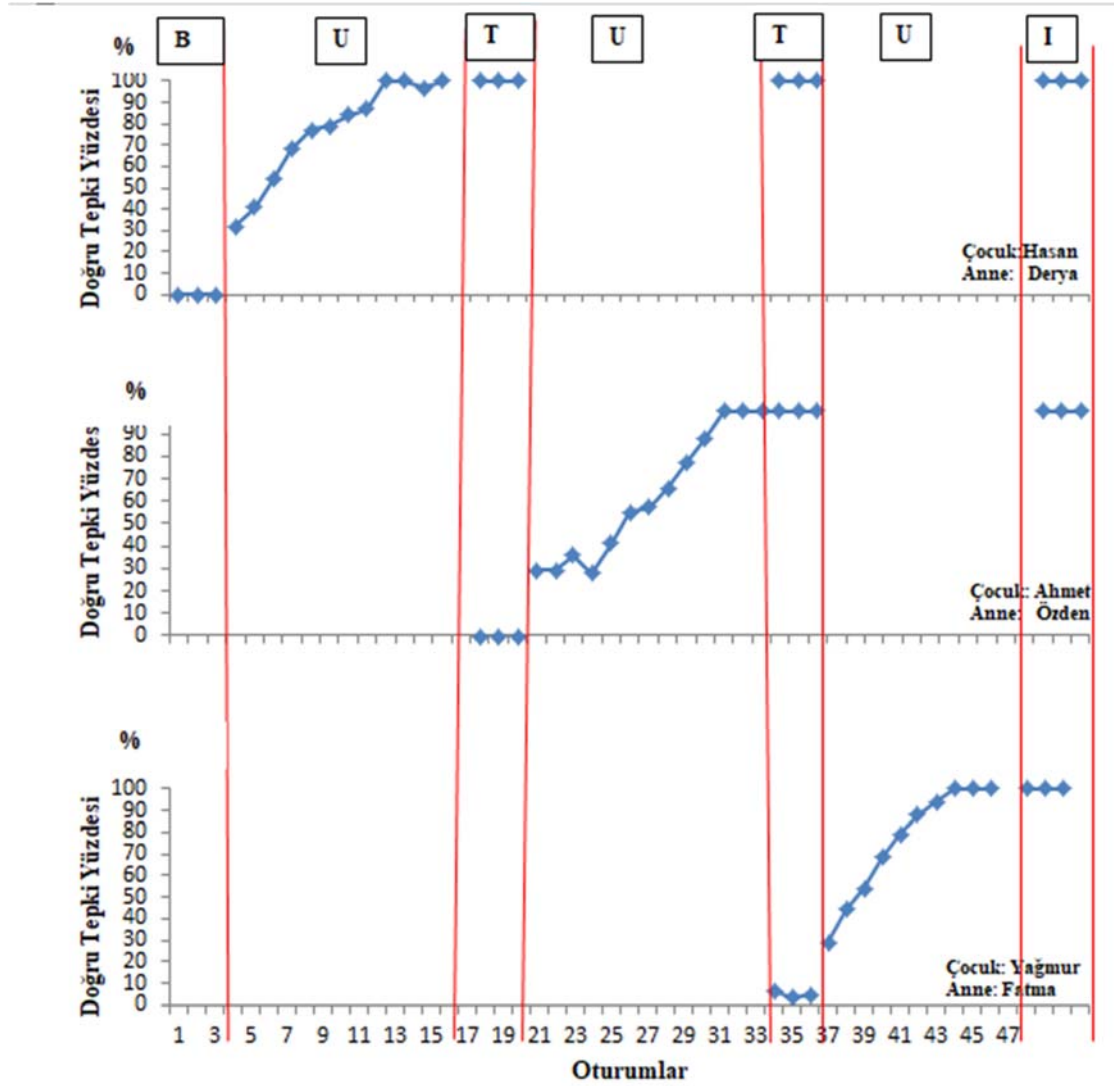
Öğretim oturumları için katılımcılardan elde edilen güvenirlilik verilerin ortalaması şu şekildedir: Araç-gereçleri kontrol etme %93,66, Öğrencinin dikkatini beceri basamağına yöneltme %97,3, Beceri yönergesini sunma %100, İpuçlarını sunma sistematığı %80,6, Uygun davranış sonrası uyarı sunma, %96,6 ve Denemeler arası süreyi bekleme ise 92,3 olarak belirlenmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde Hasan'ın makasla kağıt kesme becerisi ile ilgili başlama düzeyi verilerinin ortalaması %0 olarak belirlenmiştir. İpucunun giderek artırılması ile öğretim yöntemi kullanılarak yapılan öğretim oturumları sonrasında makasla kağıt kesme becerisinde ilerleme sağladığı belirlenmiştir. Sekizinci oturumda makasla kağıt kesme becerisi %100 ölçütüne ulaştığı ve bu oturumda dahil olmak üzere üç oturum art arda bu kararlılığı koruduğu görülmektedir. Ayrıca izleme verileri ile uygulama verileri arasında tutarlık olduğu ve öğrencinin farklı zaman dilimlerinde alınan izleme verilerinde de makasla kağıt kesme becerisine ilişkin %99 ile ölçütünü koruduğu görülmektedir.

Hasan ile %100 ölçütüne ulaşıldıktan sonra Ahmet ile başlama verisi alınmıştır. Ahmet'in makasla kağıt kesme becerisi ile ilgili başlama düzeyi verilerinin ortalaması %0 olarak belirlenmiştir. Ahmet'in üçüncü oturuma kadar ilerlediği ancak üçüncü oturumdan sonra gerileme başladığı ve daha sonra tekrar ilerlediği görülmektedir.

Tablo 7

Birinci, İkinci ve Üçüncü Öğrencinin Toplu Yoklama (Ty), Uygulama(U) ve İzleme (%) Oturumlarına İlişkin Veriler



İletişim defteri incelediğinde; ailenin, Ahmet'in tırnağını keserken parmağının kanadığı ve parmağının şiştiğini yazdığı görülmüştür. Parmağı iyileşen Ahmet ile çalışmaya devam edilmiştir. Ahmet'in 11. oturumda makasla kağıt kesme becerisi %100 ölçütüne ulaştığı ve bu oturumda dahil olmak üzere üç oturum art arda bu kararlığı koruduğu görülmektedir. Ayrıca izleme verileri ile uygulama verileri arasında tutarlık olduğu ve öğrencinin farklı zaman dilimlerinde alınan izleme verilerinde de makasla kağıt kesme becerisine ilişkin %100 ölçütünü koruduğu görülmektedir.

Ahmet ile %100 ölçütüne ulaşıldıktan sonra Yağmur ile başlama verisi alınmış ve başlama düzeyi verilerinin ortalaması %6 olarak belirlenmiştir. Yağmur'un 9. oturumda makasla kağıt kesme becerisi %100 ölçütüne ulaştığı ve izleme verileri ile uygulama verileri arasında tutarlık olduğu ve öğrencinin farklı zaman dilimlerinde alınan izleme verilerinde de makasla kağıt kesme becerisine ilişkin %100 ölçütünü koruduğu görülmektedir.

Sosyal Geçerlilik Bulguları

Alanyazına bakıldığında 30 yılı aşkındır araştırma veya uygulamaların sosyal geçerlilik bulguları öznel değerlendirme ve sosyal karşılaştırmalar yoluyla elde edildiği belirtilmektedir (Kurt, 2012, s. 379). Araştırmanın sosyal geçerlilik bulguları öznel değerlendirme alınarak elde edilmiştir: Program bitiminde katılımcı anneler ile birebir ve yapılandırılmamış bir şekilde görüşülmüş ve programın etkililiği konusunda kendilerinden görüş alınmıştır. Bu görüşme için kendilerinden izin alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Bu kayıtlara göre Fatma adlı katılımcının; "Daha önce evde terzilik yaptım ama yıllardır makası yanlış tutuyordum, öğrenmenin yaşı yoktur." demiştir. Ayrıca Derya adlı katılımcının; "Okul dışında sadece bizim öğretebileceğimiz bir şeyin olmayacağını düşünüyordum. Bu düşüncem kırıldı, çok mutluyum. Ayrıca çocuğumun sevdiği şeylerle birçok şeyi öğretebileceğimi artık biliyorum..." demiştir Özden adlı katılımcı ise; "Çocuğum ağır otistik, o yüzden yapamayacağımızı düşünüyordum. Çok zorlandım ama sonunda o da öğrendi ben de öğrendim..." demiştir.

Katılımcıların söylediklerine bakıldığında programın etkili olduğu, ailelere cesaret verdiği ve çocuklarına yönelik düşük beklentilerinin kırıldığı görülmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırma sonunda ipucunun giderek artırılmasıyla makasla kağıt kesme becerisinin aile eğitim programıyla OSB olan çocuklara öğretimin etkili olduğu bulunmuştur. İpucunun giderek artırılmasıyla makasla kağıt kesme becerisinin aile eğitim programıyla OSB olan çocuklara öğretimi konusunda bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak özel gereksinimli bireylere beceri öğretimlerinde uygulanan aile eğitim programlarının etkililiği alanyazın (Matthews ve diğerleri, 2018; Radley ve diğerleri, 2014; Cavkaytar ve Pollard 2009; Batu, 2008; Tekin-İftar, 2008; Kargın, 2004; Cavkaytar, 1999) tarafından da desteklenmiştir. Bununla birlikte özel gereksinimli bireylere zincir becerilerin öğretiminde ipucunun giderek artırılmasının etkili olduğu alanyazın tarafından desteklenmektedir (Gil ve diğerleri, 2019; Finke ve diğerleri, 2017).

Güvenirlilik bulgularına bakıldığında annelerin ipuçlarını sunma sistematığı verilerinin ortalamasının %80,60 olduğu ve bu oranın diğer oranlara (araç-gereçleri kontrol etme %93,66; öğrencinin dikkatini beceri basamağına yöneltme %97,3; beceri yönergesini sunma %100) göre düşük olduğu bulgusu bulunmuştur. Görüntü kayıtlarına bakıldığında annelerin ipuçlarını

sırasıyla sunmadığı, en çok kontrol edici ipucu olan Kısmi Fiziksel Yardım (KFY) ipucunu direk sunduğu gözlemlenmiştir. Bunun sebebinin annelerin korumacı olması ve çocuklarının beceriyi bir an önce öğrenmesini istedikleriyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Belirlenen makasla kağıt kesme becerisinin aileler tarafından öğretmeye yönelik birinci öğrenci için sekiz, ikinci öğrenci için 11 ve üçüncü öğrenci için toplam dokuz oturum sonrasında %100 ölçütüne ulaşıldığı görülmüştür. Seçilen yöntemin etkililiği konusunda ise (Çetrez-İşcan ve diğerleri 2016; Eren ve diğerleri, 2013; Yılmaz ve diğerleri 2010) çalışmalarıyla paralellik göstermektedir.

Bulgulara bakıldığında Ahmet adlı öğrencinin üçüncü oturumdan sonra gerilemeye başladığı görülmektedir. Bunun sebebinin öğrencinin parmağındaki yara ile ilişkili olduğu iletişim defterinden anlaşılmaktadır. İletişim defterinin etkili bir araç olduğu, kısa sürede öğretmen- aile arasındaki bilgilendirmeyi sağladığı belirtilmektedir (Aksoy, 20018, s. 218). Yine bu öğrencinin oturum sayısının diğer öğrencilere göre fazla olduğu ve daha geç sürede beceriyi kazandığı görülmektedir. Programın uygulama sürecindeki gözlemler ve araştırma günlüğü notlarına bakıldığında; Ahmet'in annesinin kısıtlı performansa sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Okul rehber öğretmen ile yapılan görüşmeler bu durumu doğrulamıştır.

Üçüncü öğrencinin başlama düzeyi verilerinin ortalaması %6 olarak belirlenmişti. Aile ile yapılan görüşme sonucu annenin verdiği bilgiye göre; bu oranın çıkma sebebi, annenin daha önce evinde terzilik yaptığını bağlanmıştır. Aile eğitim programının ilk oturumunda alınan görüntü kayıtları da bu durumu doğrulamaktadır.

Hazırlanan aile eğitim programına babalar da davet edilmiş ama babalar eğitime katıl(a)mamışlardır. Rankin ve diğerleri (2019) tarafından yapılan bir derleme çalışmasında da OSB'li bireylerin babalarının sınırlı düzeyde çocuklarının eğitim süreçlerine katıldığı ancak anne ve babaların birlikte eğitim süreçlerine katılması durumunda aile sistemi içerisinde birçok noktada fayda sağlayacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte 21. yüzyılda değişen şartlara bağlı olarak annelerin de çalıştığı, babaları eğitim sürecine katılmanın çocuk üzerinde olumlu etkiler doğurduğu belirtilmiştir (Aydın, 2003; Koçak, 2004; Şahin, 2006).

Serbest zaman etkinlikleri için hazırlanan aile eğitim programı kapsamında öğretimi yapılan makasla kesme becerisinin ipucunun giderek artırılmasının etkili olduğu sonucuna varılmıştır. O nedenle öğretim programlarında ipucunun giderek artırılması yöntemine yer verilmesi ve yaygınlaştırılması önerilebilir. Uygulanan yöntemin basit olması nedeniyle ailelere ve öğretmenlere rahatlıkla evde okulda kaynaştırma ve bütünleştirme ortamlarında kullanabilecekleri önerilebilir. Özellikle sınıf öğretmenlerine ve ailelere yönelik yanlışsız öğretim yöntemlerinden ipucunun giderek artırılması yöntemiyle okul çaplı eğitim programlarının düzenlenebileceği önerilebilir.

Bu araştırma OSB ve zihin yetersizliği olan üç öğrenci ve anneleri ile sınırlıdır. Ayrıca araştırma kontrol grubuna yer verilmeden yürütülmüştür. Benzer araştırmaların 'down' sendromlu gibi kasları gevşek bireyler ile ve ipucunun giderek artırılmasının diğer yöntemlere göre etkililik düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak önemlidir. Ayrıca makasla kağıt kesme becerisinin yazma beceri üzerindeki etkisine yönelik araştırmalara yer verilebilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın yürütülmesi için gerekli olan evrakların düzenlemesi, izinlerin alınması, verilerin toplanması ve analiz edilmesi, araştırmanın rapor edilmesi süreçlerinde her iki araştırmacı da eşit düzeyde ve tüm aşamalarını birlikte yürütmüşlerdir.

Çatışma Beyanı

Bu araştırma, herhangi bir kurum kuruluş, araştırmacılar ve katılımcıları zarara uğratmayacak şekilde düzenlenmiş ve araştırmacıların şahsına yönelik herhangi bir kr amacı güdülmeden yürütülmüştür.

Kaynakça

- Aksoy V. (2018). Ailelere iletişim ve etik. A. Cavkaytar (Ed). *Özel eğitimde aile eğitimi içinde* (4. Baskı, ss.215-244). Vize Yayıncılık.
- Aslan, Y. ve Eratay, E. (2009). Zihin engelli bireylere kumaş üzerine çizilen desene pul işleme becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(02),15-39.
https://doi.org/10.1501/Ozleqt_0000000138 adresinden 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Aydın, A. (2003). *The effect of father involvement training on the fathers' involvement level and perceptions of their fathering roles*. (Yayın No. 140146) [Unpublished master's thesis, Middle East Technical University], YÖK Ulusal Tez Merkezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Batu, E. S. (2008). Care-giver provided home-based instruction using simultaneous prompting for teaching home skills to individuals with developmental disabilities, *Education and Training in Developmental Disabilities*, 43(4), 541-555. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.2367> adresinden 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Blum-Dimaya, A., Reeve, S.A., Reeve, K.F. & Hoch, H. (2010). Teaching children with autism to play a video game using activity schedules and game-embedded simultaneous video modeling. *Education and Treatment of Children*, 33(3), 351-370. [10.1353/etc.0.0103](https://doi.org/10.1353/etc.0.0103) adresinden 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Bult, M. K., Verschuren, O., Jongmans, M. J., Lindeman, E., & Ketelaar, M. (2011). What influences participation in leisure activities of children and youth with physical disabilities? A systematic review. *Research in Developmental Disabilities*, 32(5), 1521-1529.
<https://doi.org/10.1016/j.ridd.2011.01.045> adresinden 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir
- Cannella-Malone, H. I., Miller, O., Schaefer, J. M., Jimenez, E. D., Justin, E. & Sabielny, L. M. (2016). Using video prompting to teach leisure skills to students with significant disabilities. *Exceptional Children*, 82(4), 463-478. <https://doi.org/10.1177/0014402915598778> adresinden 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Cavkaytar, A (Ed). (2018). *Özel eğitimde aile eğitimi*. Vize Yayıncılık.
- Cavkaytar, A. (2016). Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve özel eğitim. İ. H. Diken (Ed.). *Özel eğitime gereksinim olan çocuklar ve özel eğitim içinde* (13. Baskı, ss. 3-29). Pegem Yayıncılık.
- Cavkaytar, A. (2013). Örnek aile eğitimi programları. (Ed). A. Cavkaytar. *Özel Eğitimde aile eğitimi ve rehberliği içinde* (s.59-173). Vize Yayıncılık.
- Cavkaytar, A.& Pollard, E. (2009). Effectiveness of parent and therapist collaboration program (ptcp) for teaching self-care and domestic skills to individual with autism. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 44(3), 381-394.
- Cavkaytar, A. (1999). Zihin engellilere öz bakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitimi programının etkililiği. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(3) 40-50.
- Cavkaytar, A. (1999). *Zihin engellilere öz bakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitimi programının etkililiği*. (Yayın No. 13428) [Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 15.7.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Chan, J. M., Lambdin, L., Van Laarhoven, T. & Johnson, J. W. (2013). Teaching leisure skills to an adult with developmental disabilities using a video prompting intervention package. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 48(3), 412-420.
www.jstor.org/stable/23880997 adresinden 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Çay, E., ve Özbey, F. (2016). Zihinsel yetersizliği olan öğrencilere gitarla ritim atma becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *VII. Hisarlı Ahmet Sempozyumunda sunulmuş bildiri*, Kütahya, Türkiye.

- Çankaya, Ö. (2011). *Zihinsel engelli öğrencilere haroşa örgü örme becerisinin öğretiminde eş zamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*. (Yayın No. 278841) [Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 15.3.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Çetrez-İşcan, G., Nurçin, E ve Fazlıoğlu, Y. (2016). Effect of most-to-least prompting procedure on dressing skill of students with Autism. *Educational Research and Reviews* 11(18), 1766-1774. <http://doi:10.5897/ERR2016.2933> adresinden 12.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Çifci-Tekinarslan, İ. (2016). Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler. İ. H. Diken. (Ed). *Özel eğitime gereksinim olan çocuklar ve özel eğitim* içinde (13. Baskı, ss.135-166).: Pegem Yayıncılık.
- Diken İ. H. (2016). Otizm spektrum bozukluğu (OSB) Olan Öğrenciler. İ. H. Diken (Ed.). *Özel eğitime gereksinim olan çocuklar ve özel eğitim* içinde (13. Baskı, ss. 409-447). Pegem Yayıncılık.
- Eldeniz Çetin, M., ve Çay, E. (2016). Zihinsel yetersizliği olan öğrencilere bowling becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucunun etkililiği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 441-455.
- Eren, B., Deniz, J.& Düzkantar, A (2013). The effectiveness of embedded teaching through the most-to-least prompting procedure in concept teaching to children with autism within orff-based music activities. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(3), 1877-1885. <http://doi:10.12738/estp.2013.3.1499> adresinden 12.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Eripek, S. (2019). Zihin yetersizliği olan bireyler ve eğitimleri. (3. Baskı) Pegem Yayıncılık.
- Fırat B. (2006). *Zihinsel özürülü çocuklarda postür ve el becerilerinin değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 5.7.2019 tarihinde erişilmiştir
- Finke, E. H., Davis, J. M., Benedict, M., Goga, L., Kelly, J., Palumbo, L., ... & Waters, S. (2017). Effects of a least-to-most prompting procedure on multisymbol message production in children with autism spectrum disorder who use augmentative and alternative communication. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 26(1), 81-98. https://doi.org/10.1044/2016_AJSLP-14-0187 adresinden 17.03.2021 tarihinde erişilmiştir
- Gil, V., Bennett, K. D., & Barbeta, P. M. (2019). Teaching young adults with intellectual disability grocery shopping skills in a community setting using least-to-most prompting. *Behavior Analysis in Practice*, 12(3), 649-653. 3 <https://doi.org/10.1007/s40617-019-00340-x> adresinden 18.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Halaç, S. ve Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar- Current Approaches in Psychiatry*, 6(2), 142-153. <http://doi:10.5455/cap.20130625102321> adresinden 12.10.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Hammond, D.L., Whatley, A.D., Ayres, K.M. & Gast, D.L. (2010). Effectiveness of video modeling to teach "ipod" use to students with moderate intellectual disabilities. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 45(4), 525-538.
- Kagohara, D. M. (2011). Three student with developmental disabilities learn to operate an iPod toAccess age-appropriate entertainment videos. *Journal of Behavioral Education*, 20, 33-43.
- Kargın, T. (2004). Effectiveness of a family-focused early intervention program in the education of children with hearing impairments living in rural areas. *International Journal of Disability, Development and Education*, 51(4), 401-418. <https://doi.org/10.1080/1034912042000295044> adresinden 15.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Keser, F. & Tanrıverdi, A. (2019). Determining support services received by individuals with special needs living in mardin and İstanbul. *The Journal of International Social Research*, 12(62), 1058-1066. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3118> adresinden 1.7.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Koçak, A. A. (2004). *Evaluation report of the father support program*. www.acev.org/english/researches/research/eng_er_fsp.doc adresinden 13.11.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Kılıç, Ç. (2018). Aile eğitim programları ve Türkiye'deki örnekleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(1), 99-111.

- Kurt, O. (2012). Sosyal geçerlilik. E Tekin-İftar (Ed.) *Tek denekli araştırma yöntemleri* içinde (1. Baskı, ss. 275-401) Türk Psikologlar Derneği.
- Lersilp, S., Putthinoi, S. & Panyo, K. (2016). Fine motor activities program to promote fine motor skills in a case study of down's syndrome. *Global Journal of Health Science*, 8(12), 60-67. <http://dx.doi.org/10.5539/gjhs.v8n12p60> adresinden 12.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Leblanc, L., Richardson, W., & Burns, K. A. (2009). Autism spectrum disorder and the inclusive classroom: Effective training to enhance knowledge of ASD and evidence-based practices. *Teacher Education and Special Education*, 32(2), 166-179.
- Matthews, N. L., Orr, B. C., Harris, B., McIntosh, R., Openden, D., & Smith, C. J. (2018). Parent and child outcomes of JumpStart™, an education and training program for parents of children with autism spectrum disorder. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 56, 21-35. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2018.08.009> adresinden 18.03.2021 tarihinde erişilmiştir
- MEB (2019). Çocuklar için özel gereksinim değerlendirmesi hakkında yönetmelik. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/02/20190220-1.htm> adresinden 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- MEB (2018). Özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname ve özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm> adresinden 04.12.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Özdemir, O. (2018). Ailelere sunulan destekler ve hizmetler.A. Cavkaytar (Ed). *Özel Eğitimde aile eğitimi* içinde (4. Baskı, ss.69-178). Vize Yayıncılık.
- Temel, Z. F. (2003). Aile eğitim modeli: Dünya'da ve Türkiye'deki uygulamalar. *Erken Çocukluk Eğitimi Politikaları: Yaygınlaşma, Yönetişim ve Yapılar Toplantısı Raporu. İstanbul: AÇEV Yayınları*. s.35-50.
- Tekin, E. (1999). Yanlışsız öğretim yöntemleri. *Özel Eğitim Dergisi*. 2(3), 87-102.
- Tekin-İftar, E. (2012). Çoklu yoklama modelleri. E Tekin-İftar (Ed.) *Tek denekli araştırma yöntemleri* içinde (1. Baskı, ss. 217-254) Türk Psikologlar Derneği.
- Tekin-İftar, E. (2008). Parent delivered community-based instruction with simultaneous prompting for teaching community skills to children with developmental disabilities. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 43(2), 249-265. www.jstor.org/stable/23879933 adresinden 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Radley, K. C., Jenson, W.R., & Clark, E. (2014). The feasibility and effects of a parent-facilitated social skills training program on social engagement of children with autism spectrum disorders. *Psychology in the Schools*, 51(3), 241-255. <https://doi.org/10.1002/pits.21749> adresinden 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Scarlett, R. R., (2020). Occupational therapy support in the kindergarten classroom through RTI TIER I interventions: kindergarten teachers' perceptions of need" occupational Therapy Doctorate Capstone (Projects no 61.) <https://encompass.eku.edu/otdcapstones/61> adresinden 09.10.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Suhrheinrich, J. (2011). Training teachers to use pivotal response training with children with autism: Coaching as a critical component. *Teacher Education and Special Education*, 34(4), 339-349. <https://doi.org/10.1177/0888406411406553> adresinden 18.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Seward, J., Schuster, J. W., Ault, M. J., Collins, B. C., & Hall, M. (2014). Comparing simultaneous prompting and constant time delay to teach leisure skills to students with moderate intellectual disability. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 49(3), 381-395. <https://www.jstor.org/stable/23881258> adresinden 13.03.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Şahin, R. (2006). *The effect of parent education on third grade children's social skills*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ortadoğu Teknik Üniversitesi. <https://open.metu.edu.tr/handle/11511/15845> adresinden 25.7.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Yalon-Chamovitz, S., Mano, T., Jarus, T. & Weinblatt, N. (2006). Leisure activities during school break among children with learning disabilities: Preference vs. performance. *British Journal of Learning Disabilities*, 34, 42-48. <https://doi.org/10.1111/j.1468-3156.2005.00335.x> adresinden 16.03.2021 tarihinde erişilmiştir.

Yılmaz, İ., Konukman, F., Birkan, B. & Yanardağ M. (2010). Effects of most to least prompting on teaching simple progression swimming skill for children with autism. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 45(3),440-448.
www.jstor.org/stable/23880116 adresinden 15.03.2021 tarihinde erişilmiştir

Extended Abstract

Introduction

“Individuals with special needs; It is defined as “an individual who differs significantly from his / her peers in terms of personal and developmental characteristics and educational competencies” (MEB, 2018). Autism spectrum disorder ASD is a neurodevelopmental disorder that causes limited attention and repetitive behaviors, with symptoms that appear with early childhood, often with long-lasting effects, negatively affect individuals' communication skills and social interaction attempts (Diken, 2016, p. 412; Leblanc, Richardson, & Burns, 2009; Suhrheinrich, 2011).

Teaching leisure activities has an important place in gaining independent living skills. Using free time; It is defined as the activities chosen by the individual voluntarily. The determinants of participation in leisure activities are divided into three categories as child, family functions and environmental conditions. Children's age, gender, motor skills, interests and preferences are effective on their participation in leisure activities (Bult et al., 2011; Yalon-Chamovitz, et al., 2006).

The prepared Family Education Program for Teaching Leisure Activity Skills (LEP) was planned as both Home-Centered and Institutional / School-Centered Family Education Program and in three sessions. The first and the second sessions were conducted in the school where the students were educated. The last session was conducted in the parents' homes. In addition, a handbook has been created for the teaching of the skill. The created book, like the program, consists of three parts. In addition, within the scope of the LEP, a communication book has been kept with the parents. Thus, developments in children were recorded.

The ability to cut with scissors is very important for children with mental and developmental disabilities to evaluate their free time and to develop finger muscles. However, there is no research on this subject in the literature. Therefore, the general purpose of this research is to determine the effectiveness of LEP for Teaching a Leisure Skill to Individuals with Special Needs. However, the following questions were sought:

- What is the level of knowledge acquisition of parents about LEP?
- Is LEP applied to parents effective for students to gain the skill of cutting with scissors from leisure activities?
- What are the parents' views on LEP?

Method

The research was planned with the multiple probe design across participants which is one of the single subject research methods. Information about research participants can be summarized as follows: Miss Derya, 38 years old, is a university graduate. Miss Derya's son Hasan, is 10 years old and he was diagnosed as mental disability an autism. Another participant of the study, Miss Özden, is 41 years old and she graduated from a primary school. Miss Özden's son Ahmet, is 11 years old and was diagnosed with autism and mental disability when he was 2 years old. The last participant of the study, Miss Fatma is 26 years old and graduated from secondary school. Miss Fatma daughter Yağmur is 9 years old and she was diagnosed with autism when she was 2 years old. The independent variable of this

research is the LEP which applied to families. Dependent variable is the learning level of individuals with special needs in paper cutting skills with scissors.

Findings

The effectiveness, reliability and social validity findings of the study are as follows: First participant's pre-test mean score was 37%, post-test mean score was 93%; second participant's pre-test average score is 4%, post-test average score is 82% and third participant's pre-test mean score was 15%, and the post-test average score was 87%.

Considering the pre -test and post-test data, it is seen that there is a positive change in the knowledge levels of the parents participating in LEP. This shows that the applied family education program is effective.

The average of the reliability data obtained from the participants for the teaching sessions is as follows: Controlling the tools and equipment 93.66%, Directing the student's attention to the skill level 97.3%. Presenting the skill instruction 100%, The systematic of presenting clues 80.6%, Presenting the stimulus after the appropriate behavior, 96.6% and Trials. Waiting for the time between was determined as 92.3.

At the end of the program, one-on-one interviews were made with the mothers and their opinions were received about the effectiveness of the program. The participant named Fatma; "I've worked as a tailor at home before, but I've been holding the scissors wrong for years, there's no age to learn." she said. In addition, the participant named Derya said ; "I thought there was nothing we could only teach outside of school. This thought is broken, I am very happy. Besides, now, I know that I can teach many things with the things my child likes..." The participant named Özden said; "My child is seriously autistic, so I thought we couldn't do it. I had a hard time, but eventually he learned, and I learned...".

Considering what the participants said, it is seen that the program was effective, encouraged the families and their low expectations for their children were broken.

Conclusion and Discussion

At the end of this study, it was found that teaching children with special needs through the family education program of the skill of cutting paper with scissors was found to be effective the least to most prompting method. No study has been found on teaching the skill of cutting paper with scissors with the least to most prompting method to children with special needs through family education program. However, the effectiveness of family training programs in teaching skills to individuals with special needs has been supported by the literature (Batu, 2008; Cavkaytar, 1999; Cavkaytar & Pollard 2009; Kargin, 2004; Radley et al., 2014; Tekin-İftar, 2008).

In addition, according to the social validity findings obtained within the scope of the research, parents who participated in the study expressed their satisfaction.

It may be suggested that the least to most prompting method in the teaching programs of the scissors cutting skill should be included and popularized. Due to the simplicity of the method applied, it can be suggested to parents and teachers that they can easily be used at home in school and integration environments. It can be suggested that school-wide education

programs can be the least to most prompting method especially for classroom teachers and families.

This research is limited to three students who have ASD and intellectual disability and their mothers. In addition, the research was conducted without the control group. In order to increase the generalizability of the research findings as suggestions for advanced research, the research can be repeated with other researchers, with different tools and equipment, in different environments.